

בס"ד, כ"ד תשרי התשפ"ו

זבחים ל"ב – כשרות פסולים לעבודות הדם, דין טהרה בשחיטה, והכלל "הואיל והותרה"

שאלות:

1. דוד לוי, קיבל את דם הקורבן. האם אפשר להכשיר את העבודה?

המשך המשנה: כשירות פסולים לעבודה ומחשבתם

המשנה ממשיכה את הדין שהחל בדף הקודם, ומבארת את השלכות כשירותם של הפסולים לעבודות השונות על תוקף מחשבתם.

- **שחיטה ומחשבה:** המשנה אומרת ששחיטה כשרה בזרים, נשים, עבדים וטמאים (רש"י) מדגיש שמדובר בטומאה קלה, או בשחיטה באופן שלא יטמא את הבשר). לכן, מכיוון שהם כשרים לעבודת השחיטה, אם יחשבו בה מחשבת פיגול או פסול – מחשבתם פוסלת את הקורבן.
- **עבודות הדם ותיקון:** לעומת זאת, אותם פסולים אינם כשרים לשאר עבודות הדם (קבלה, הולכה וזריקה).
 - לכן, אם אחד מהם קיבל, הוליך או זרק את הדם, אפילו אם חשב מחשבה פוסלת – מחשבתו לא פוסלת את הקורבן, והדם שנשאר בבהמה לא נחשב ל"שיריים".
 - **התיקון:** כל עוד נשאר "דם הנפש", כהן כשר יכול לחזור ולקבל את הדם שנותר ולבצע את העבודה כהלכה.
- **דוגמאות נוספות לתיקונים:** המשנה מפרטת מקרים נוספים של פסולים שניתן לתקן:
 - כהן כשר קיבל ונתן לפסול – יחזיר לכשר.
 - קיבל בימין ונתן לשמאל – יחזיר לימין.
 - קיבל בכלי קודש ונתן לכלי חול – יחזיר לכלי קודש.
 - הדם נשפך על הרצפה ונאסף – כשר.
 - הדם נזרק במקום לא נכון – כל עוד נשאר דם, כהן כשר יכול לחזור ולקבל ולזרוק במקום הנכון.

2. יוני שאינו כהן רוצה לשחוט את הקורבן שלו, זה רצוי?

שחיטה על ידי פסולים – לכתחילה או בדיעבד?

הגמרא דנה במשמעות הלשון "ששחטו" (בלשון עבר) שבה פתחה המשנה.

○ **הסתירה:**

- **מדיוק המשנה** משמע ששחיטה על ידי פסולים כשרה רק בדיעבד, אבל לא לכתחילה.
- **מברייתא מפורשת** עולה ששחיטה כשרה בזר לכתחילה, שכן התורה ייחדה את עבודת הכהונה רק מ"קבלה ואילך".

○ **התירוץ:** באמת, שחיטה בזר כשרה גם לכתחילה. המשנה השתמשה בלשון של בדיעבד מכיוון שהיא כללה ברשימת הפסולים גם אדם טמא. לאדם טמא אסור לשחוט לכתחילה (מדרבנן, גזירה שמא ייגע בבשר), ולכן, כדי לכלול את כל המקרים תחת לשון אחידה, השתמשה המשנה בלשון של בדיעבד.

3. האם כשכתוב "כניסה לצוות מורשה בלבד". מותר לעמוד בחוץ ולהכניס את היד?

טהרה בשחיטה ו"ביאה במקצת"

בעקבות הקביעה שטמא שוחט רק בדיעבד, הגמרא מבררת את מקור האיסור.

○ הקושיה והתירוץ הראשוני:

▪ **הגמרא מקשה:** איך ייתכן ששחיטת טמא כשרה בדיעבד? הרי ברייתא לומדת מההיקש בין "סמיכה" ל"שחיטה" שכשם שסמיכה צריכה להיעשות בטהרה, כך גם שחיטה. אם הלימוד הוא מהתורה, שחיטת טמא צריכה להיות פסולה לחלוטין.

▪ **הגמרא מתרצת** שהאיסור שנלמד מההיקש הזה הוא רק מדרבנן, גזירה שמא ייגע בבשר, והפסוק הוא רק אסמכתא.

○ בירור ההיקש (גרסה ראשונה):

▪ **הגמרא שואלת:** למה בכלל צריך היקש? הרי סמיכה חייבת להיעשות בטהרה מהתורה כי נאמר בה "לפני ד'" (בתוך העזרה), וגם בשחיטה נאמר "לפני ד'". (בסמיכה לא נאמר לפני ד', זה נלמד מכך שצריך לעשות את השחיטה מיד ללא הפסק מהסמיכה, רש"י)

▪ **הגמרא מתרצת:** בשחיטה, אדם טמא יכול לעמוד בחוץ ולהשתמש בסכין ארוכה.

▪ **הגמרא מקשה:** גם בסמיכה הוא יכול להכניס את ידו מבחוץ!

▪ **הגמרא מתרצת:** ש זה לא אפשרי, כי "ביאה במקצת שמה ביאה", ואסור לטמא להכניס אפילו איבר לעזרה.

○ **בירור ההיקש: רב חסדא** מביא גרסה הפוכה להיקש: לומדים משחיטה לסמיכה. כלומר, ברור ששחיטה צריכה להיות בטהרה, וההיקש מלמד שגם סמיכה.

▪ **הגמרא שואלת:** אם ככה, מאיפה ברור לנו ששחיטה בטהרה? הרי אמרנו שאפשר עם סכין ארוכה!

▪ **הגמרא מתרצת** שהגרסה הזו היא כשיטת **שמעון התימני**. **שמעון התימני** דורש את הפסוק "וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לְפָנֵי ד'" באופן שונה. בעוד ש**שחכמים** לומדים שכן הבקר צריך להיות לפני ד', **שמעון התימני** דורש שהפסוק מלמד שמי ששוחט את בן הבקר יהיה לפני ד' (כלומר, גם השוחט עצמו צריך להיות בעזרה). לשיטתו, אין אפשרות לשחוט בסכין ארוכה, ולכן ברור ששחיטה צריכה להיות בטהרה מהתורה.

4. קובי מסיים את הצרעת שלו, והא טמא קרי, האם הוא יכול להכניס את האצבעות לעזרה לצורך מתן שמן?

דין "ביאה במקצת" והכלל "הואיל והותרה"

הגמרא מרחיבה את הדיון בעקרון "ביאה במקצת" (הכנסת איבר בלבד לעזרה) ובחריגים לו.

- **מקור האיסור: עולא בשם ריש לקיש** אומר שטמא המכניס את ידו לעזרה לוקה. הוא לומד את זה מהיקש בין איסור "ביאה" (וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֵא) לאיסור "נגיעה" (בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע). כשם שנגיעה היא גם במקצת, כך גם ביאה אסורה אפילו במקצת.
 - **הקושיה ממצורע: רב הושעיא** מקשה ממקרה של מצורע ביום השמיני לטהרתו. המצורע עומד בחלל של שער ניקנור (שלא התקדש בקדושת העזרה) וצריך להכניס את בהונות ידיו ורגליו לעזרה כדי שהכהן ייתן עליהם מדם האשם ומהשמן. אבל, אם באותו יום הוא גם ראה קרי והפך ל"טבול יום". איך הדבר מותר? הרי בעל קרי לא יכול להיכנס כלל להר הבית, ואם "ביאה במקצת שמה ביאה", הרי שהכנסת בהונותיו לעזרה היא עבירה שחייבים עליה כרת.
 - **תשובת עולא והכלל "הואיל והותרה": עולא מתרץ** שהמצורע הוא היתר מיוחד מהתורה ("גזירת הכתוב"), שהותרה לו ביאה במקצת לצורך טהרתו. ומכאן הוא מחדש את הכלל: **"הואיל והותרה לצרעתו, הותרה גם לקריו"**. כלומר, מכיוון שהכניסה הותרה לו לצורך הצרעת, היא מותרת לו למרות הטומאה שנוספה לו.
 - **הרחבת הכלל: הגמרא דנה האם ניתן להרחיב את הכלל הזה למקרים אחרים.**
 - **שאלת רב יוסף: רב יוסף** מציע שאם רוב הציבור היו זבים ונעשו גם טמאי מתים, הואיל ופסח נדחה מפני טומאת מת בציבור ("הותרה לטומאתן"), היא תהיה מותרת גם מפני זיבתם.
 - **קושיית אב"י: אב"י** מקשה: המקרים לא דומים. אצל המצורע, הטומאה הראשונה (צרעת) היא זו שהותרה, והטומאה השנייה (קרי) נוספה על מצב שכבר הותר. אבל במקרה שלך, הטומאה הראשונה (זיבה) מעולם לא הותרה, והוספת טומאת מת (שהותרה) לא יכולה להתיר למפרע את הזיבה.
 - **היפוך המקרה: לכן אב"י** מציע לרב יוסף מקרה הפוך: רוב הציבור היו טמאי מתים (מצב מותר) ואז נעשו זבים ורב יוסף מסכים.
 - **דחיית אב"י וסברת רבא: אב"י** עדיין מקשה, ואומר שעדיין המקרים לא דומים: מצורע הוא "היתר" מפורש, ואילו טומאה בציבור היא רק "דחוויה". לכן, ייתכן שההיתר המפורש רחב יותר, בעוד שהדחוויה היא צרה וחלה רק על טומאת מת. **רבא** מציע סברה הפוכה: דווקא מכיוון שטומאה היא "דחוויה", קל יותר לדחות שני איסורים. אם ממילא דוחים את איסור הטומאה, מה זה משנה אם דוחים אותו בגלל סיבה אחת או שתיים? לעומת זאת, "היתר" למצורע יכול להיות ספציפי ומוגבל רק לנושא הצרעת.
- ומכל מקום הגמרא מסכמת שגם לדעת **רבא** וגם לדעת **אב"י** טומאה דחוויה בציבור ולא הותרה, ולכן למשל אם יש כהנים טהורים עדיף שהעבודה תיעשה על ידם. וא"כ ייתכן שהדעה החולקת במסכת יומא תיחשב דעת יחיד אל מול דעת רבים של **רבא** ו**אב"י**.